

Utbildningsutskottets betänkande

1981/82: 15

om fortbildning m. m. (prop. 1981/82: 100)

NIONDE HUVUDTITELN

Propositionen

Regeringen har i proposition 1981/82: 100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) under avsnittet För skolväsendet gemensamma frågor punkt D 8 (s. 255–258) föreslagit riksdagen att till Fortbildning m. m. för budgetåret 1982/83 anvisa ett reservationsanslag av 20 730 000 kr.

Motionerna

1981/82: 418 av Ulla Ekelund m. fl. (c) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

2. att riksdagen uttalar att genom omfördelning av tillgängliga medel plats lämnas för religionskunskapen som prioriterat ämne,

3. att riksdagen uttalar att i det fall en medelsomfördelning inte är möjlig, en nedskärning i tid för något/några av de prioriterade ämnena på låg- och mellanstadiet kommer till stånd så att en prioritering av religionskunskapen på dessa stadier blir möjlig.

1981/82: 771 av Göte Jonsson m. fl. (m) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna innehållet i motionen beträffande bristen på behöriga lärare i ämnet religionskunskap och därmed också behovet av vidareutbildning.

1981/82: 1102 av Stig Alemyr m. fl. (s) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1981/82: 406 – såvitt nu är i fråga yrkas

3. att riksdagen till Gemensam fortbildning för personal i förskola och grundskolans lågstadium för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

Utskottet

Riksdagen beslöt år 1981 om en ändrad ansvarsfördelning för pedagogiskt utvecklingsarbete och för personalutbildning (prop. 1980/81: 97, UbU 1980/81: 37, rskr 1980/81: 385). Reformen träder i kraft den 1 juli 1982.

Syftet med reformen är bl. a. att förenkla beslutsformerna och att decentralisera ansvaret för genomförandet av utvecklingsarbete och personalutbildning. Reformen skall emellertid också göra det möjligt för riksdag och

regering att utnyttja personalutbildningen som ett styrmedel för skolans utveckling.

Kommun får ett särskilt statsbidrag till lokal skolutveckling inkl. personalutbildning. Enligt proposition 1981/82: 100 skall bidrag endast beräknas under anslagen till driften av grundskolan och gymnasieskolan. Bidragen skall lokalt få användas efter skolstyrelsernas (utbildningsnämndernas) bestämmande inom grundskolan, gymnasieskolan, kommunal vuxenutbildning och grundutbildning för vuxna (sammanlagt 251,9 milj. kr. för budgetåret 1982/83).

Bidraget till lokal skolutveckling får en bunden och en fri del. Den bundna delen (60–80 %) skall användas för att finansiera kommuns kostnader i samband med lärares och skolledares ledighet för utbildning, främst den utbildning som högskolan eller skolöverstyrelsen (SÖ) kommer att anordna för skolpersonal (extern utbildning). Den fria delen (20–40 %) har tillkommit för att möjliggöra ett lokalt utvecklingsarbete och en lokalt anordnad utbildningsverksamhet (intern utbildning). Systemet med studiedagar och resurserna för intern utbildning och extern utbildning kommer att kunna samordnas bättre än tidigare.

Det är högskolan som skall anordna huvudparten av den externa utbildningen och då som särskilda enstaka kurser för skolpersonal eller som reserverade platser i andra kurser. I de fall högskolan inte lämpligen kan anordna viss utbildning skall SÖ se till att den kommer till stånd. Riksdag och regering gör de övergripande prioriteringarna av den angelägna personalutbildning som högskolan och SÖ skall svara för. Såväl högskolan som SÖ får särskilda anslag för att ordna utbildning för skolpersonal, nämligen 31,7 milj. kr. under anslaget Utbildning för undervisningsyrken resp. 20,7 milj. kr. under anslaget Fortbildning m. m. Förstnämnda medel till högskolan fördelas på högskoleregionerna. Regionstyrelserna fördelar sedan medlen på de högskolor som skall anordna utbildningen.

Det bör i sammanhanget konstateras att lärare, vid sidan om nysnämnda särskilda utbud av kurser för skolpersonal, självfallet i personalutbildningssammanhang också har tillgång till de reguljära kurserna inom högskolan på de villkor som gäller för tillträde till desamma samt till kurser inom näringsliv och förvaltning.

Reformen innebär således inte bara en omfördelning av ansvar och resurser mellan stat och kommun utan också mellan SÖ och högskolan. I och med att större delen av ansvaret för att anordna personalutbildning förläggs till högskolan upphör fortbildningsavdelningarna att vara organ inom skolväsendet. Huvuddelen av deras uppgifter samt deras personal överförs till högskolan. Personalen placeras på de orter där avdelningarna nu är förlagda.

Skolstyrelserna resp. utbildningsnämnderna skall vid ledighet för utbildning fatta individuella beslut om förmåner för skolpersonal med statligt reglerad anställning och tjänstgöring vid grundskola, gymnasieskola, kom-

munal vuxenutbildning och grundutbildning för vuxna. Löneförmånerna utgörs av antingen oavkortad lön eller lön med B-avdrag. I fråga om oavkortad lön skall regeringen besluta om vilken utbildning som berättigar till denna förmån, under det att SÖ skall besluta om vilken utbildning som berättigar till lön med B-avdrag. Regeringen skall också reglera vilka övriga förmåner (ersättning för resekostnader och uppehälle) som får medges vid tjänstledighet för utbildning.

SÖ har fått regeringens uppdrag att utfärda och på lämpligt sätt förse skolmyndigheter och berörd personal med en förteckning över utbildning för vilken resp. löneförmån utgår. SÖ skall därvid beträffande budgetåret 1982/83 beakta vad regering och riksdag angett som angelägna personalutbildningsbehov.

Nämnda förteckning får självfallet stor betydelse för såväl högskolans planering av kurser för lärare som den lokala planeringen av ledigheter. Årets förteckning konkretiserar regeringens och riksdagens uttalanden under föregående riksmöte. I förteckningen finns således utbildning i matematik, naturorienterade ämnen, datalära, språk (inkl. svenska), specialpedagogik, hemkunskap, slöjd, religionskunskap/livsåskådningsfrågor, ämne som breddar ämneskompetensen hos högstadiets lärare m. m.

Den 23 november 1981 har SÖ beslutat att under budgetåret 1982/83 får lön med B-avdrag beviljas vid tjänstledighet för utbildningar, som upptas i den särskilda förteckningen. Förteckningen upptar även SÖ:s förslag till regeringen om kurser som berättigar till oavkortad lön vid tjänstledighet för utbildning. Regeringen har den 18 februari 1982 fattat beslut i frågan. Beslutet innebär jämfört med SÖ:s förslag i begränsade avseenden en utökning av möjligheten till tjänstledighet med oavkortad lön.

SÖ:s förteckning över personalutbildningar kan inte täcka alla utbildningsbehov, som man lokalt bedömer som angelägna. Enligt riksdagsbeslutet får därför skolstyrelse själv besluta om lön med B-avdrag utöver SÖ:s förteckning inom en viss ram (10% av den bundna bidragsdelen).

I början av varje vårtermin skall en regional utbildningskatalog (med bl. a. uppgifter om tidpunkt för ansökan, kurstider, kursort m. m.) distribueras till varje rektorsområde och skolenhet i högskoleregionen. Katalogen upptar också kurser av rikskaraktär.

Frågor om utbildning av lärare i religionskunskap tas upp i två motioner. Enligt motion 1981/82: 418 (yrkandena 2 och 3) bör religionskunskapen vara ett prioriterat ämne i personalutbildningen, och enligt motion 1981/82: 771 (yrkande 1) behövs på grund av bristen på behöriga lärare i religionskunskap vidareutbildning i ämnet för i första hand högstadielärare i orienteringsämnena.

Under nästa budgetår kommer lärare i grundskolan att kunna genomgå utbildning inom övergripande kunskapsområden, vilket inbegriper bl. a. livsåskådningsfrågor, med oavkortad lön under en tid av fem veckor. Kurs

i religionskunskap – ämnesfördjupning och metodik – kommer dessutom att erbjudas till klasslärare i grundskolan under en tid av fem veckor med oavkortad lön. Lärare i samhällsorienterande ämnen på högstadiet kommer vidare att kunna genomgå en påbyggnadsutbildning i religionskunskap under sammanlagt tio veckor (fem veckor med oavkortad lön och fem veckor med lön med B-avdrag).

Utskottet konstaterar att religionskunskap är ett prioriterat ämne när det gäller personalutbildning på skolområdet, fullt jämförbart med t. ex. de naturorienterande ämnena. Detta överensstämmer med riksdagens beslut under föregående riksmöte. Med hänvisning till vad som redovisats föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1981/82: 418 yrkandena 2 och 3 och 1981/82: 771 yrkande 1.

I motion 1981/82: 1102 (yrkande 3) hemställs att riksdagen under nionde huvudtiteln för upp ett nytt anslag på riksstaten benämnt Gemensam fortbildning för personal i förskola och grundskolans lågstadium och under detta anvisar 5 milj. kr. för ändamålet. Det är enligt motionärerna angeläget att det kommer till stånd en fortbildning som är gemensam för personalen i förskolan och på grundskolans lågstadium. Fortbildningen skall syfta till att bl. a. förbättra personalens kunskaper om arbetsformerna i förskolan och på grundskolans lågstadium. Utgångspunkt för fortbildningen bör bl. a. vara den nya arbetsplanen för förskolan (Förskola och lågstadium Samverkan för kontinuitet, 1981, och Förskolans pedagogiska verksamhet – mål och inriktning, 1981) och den nya läroplanen för grundskolan (Lgr 80).

Fortbildningsinsatser för förskollärare och klasslärare på lågstadiet är angelägna. Utskottet kan dock inte med hänsyn till det statsfinansiella läget tillstyrka ett extra bidrag till sådana ändamål. Utskottet vill peka på att kommunerna har möjlighet att samordna kommunala resurser som avsatts för fortbildning av förskollärare med sådana som ur anslaget för lokal personalutveckling avsatts för fortbildning av lågstadiets klasslärare. Utskottet föreslår att riksdagen med hänvisning härtill avslår motion 1981/82: 1102 yrkande 3.

Åberopande vad som anförts hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande personalutbildning i religionskunskap avslår motionerna 1981/82: 418 yrkandena 2 och 3 och 1981/82: 771 yrkande 1,
2. att riksdagen till *Fortbildning m. m.* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 20 730 000 kr.,

3. att riksdagen beträffande ett nytt anslag på riksstaten benämnt Gemensam fortbildning för personal i förskola och grundskolans lågstadium avslår motion 1981/82: 1102 yrkande 3.

Stockholm den 11 mars 1982

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Christina Rogestam (c), Hans Nyhage (m), Bengt Wiklund (s), Jörgen Ullenhag (fp), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Sven Johansson (c), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Kerstin Göthberg (c), Ylva Annerstedt (fp), Lars Svensson (s) och Göran Persson (s).

Reservation

Nytt anslag: Gemensam fortbildning för personal i förskola och grundskolans lågstadium (mom. 3)

Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lars Svensson och Göran Persson (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "Fortbildningsinsatser för" och slutar "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Det är angeläget att vissa fortbildningsinsatser sker gemensamt för personal inom förskolan och lågstadiet. Fortbildning av förskolepersonalen åvilar i första hand kommunerna. Utskottet anser det nödvändigt att statsmakterna aktivt stimulerar kommunerna att i ökad utsträckning anordna gemensam fortbildning för nämnda personal. Utskottet föreslår därför att riksdagen förutom nuvarande reguljära statsbidrag anvisar extra medel för anordnande av vissa gemensamma fortbildningsinsatser. Fortbildningen skall syfta till att underlätta barnens övergång från förskola till skola och förbättra personalens kunskaper om förskola och lågstadium. Diskussionerna under fortbildningen bör kunna ligga till grund för utveckling och revidering av lokala planer och program för hur en mjukare övergång bör organiseras. Även föräldrarnas roll och delaktighet vid övergången bör uppmärksammas. Det är också av stor vikt att kunskaperna om barn med särskilda behov ges en framträdande roll i fortbildningen.

Dessa fortbildningsmedel bör inte bindas vid någon centralt utarbetad fortbildningsplan. I stället är det en fördel om olika modeller och former utarbetas lokalt som sedan kan få praktisk betydelse för det fortsatta reformarbetet i vad gäller övergången mellan förskola och lågstadium.

Enligt utskottets mening bör riksdagen med bifall till motion 1981/82: 1102 yrkande 3 för nästa budgetår anvisa 5 milj. kr. till gemensamma fortbildningsinsatser för personalen inom förskola och lågstadium. Medlen bör anvisas under ett särskilt anslag och fördelas gemensamt av SÖ och socialstyrelsen. Dessa myndigheter bör också få till uppgift att utarbeta ett särskilt material som underlag och stöd till denna fortbildning samt att följa och utvärdera verksamheten. Resultatet bör sedan löpande delges kommunerna och de olika personalgrupperna i syfte att stimulera en successiv utveckling av verksamheten.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 1102 yrkande 3 till *Gemensam fortbildning för personal i förskola och grundskolans lågstadium* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.